

SATVERSMES TIESAS KOLĒĢIJA

Jura Alunāna iela 1, Rīga, LV-1010. Tālrunis: 67830735, 67210274. Fakss:
67830770. E-pasts: tiesa@satv.tiesa.gov.lv

LĒMUMS

PAR ATTEIKŠANOS IEROSINĀT LIETU

Rīgā

2024. gada 6. novembrī

Satversmes tiesas 1. kolēģija šādā sastāvā: kolēģijas priekšsēdētāja Irēna Kucina, tiesneses Anita Rodiņa un Jautrīte Briede,

kolēģijas sēdē izskatījusi Satversmes tiesā saņemto [..] (turpmāk – Pieteikuma iesniedzējs) pieteikumu par lietas ierosināšanu (pieteikums Nr. 107/2024),

konstatēja:

1. No pieteikuma izriet, ka Pieteikuma iesniedzējs lūdz Satversmes tiesu:

1.1. atzīt Civilprocesa likuma 474. panta 4. punktu (turpmāk – apstrīdētā norma) par neatbilstošu Latvijas Republikas Satversmes (turpmāk – Satversme) 92. panta pirmajam teikumam un attiecībā uz Pieteikuma iesniedzēju par spēkā neesošu no tā pieņemšanas brīža;

1.2. noteikt ierobežotu pieejamību pieteikumā un tā pielikumos ietvertajai informācijai par Pieteikuma iesniedzēja identitāti.

2. Apstrīdētā norma noteic, ka kasācijas instances tiesa, izskatījusi lietu, var taisīt spriedumu, ar kuru groza spriedumu daļā par prasības apmēru, ja tas nepareizi noteikts, kļūdaini piemērojot materiālo tiesību normu.

3. Atbilstoši Satversmes tiesas likuma 20. panta piektajai daļai, lemjot par to, vai uz saņemtā pieteikuma pamata ir ierosināma lieta, kolēģija izvērtē, vai:

- 1) lieta ir piekritīga Satversmes tiesai;
- 2) iesniedzējs ir tiesīgs iesniegt pieteikumu;
- 3) pieteikums atbilst Satversmes tiesas likuma 18.–19.³ panta prasībām;
- 4) pieteikums nav iesniegts par jau izspriestu prasījumu;
- 5) pieteikumā ietvertais juridiskais pamatojums vai faktisko apstākļu izklāsts pēc būtības nav mainījies salīdzinājumā ar iepriekš iesniegto pieteikumu, par kuru lēmusi kolēģija.

4. Saskaņā ar Satversmes tiesas likuma 16. panta 1. punktu Satversmes tiesa izskata lietas par likumu atbilstību Satversmei. Pieteikumā ir apstrīdēta likuma normas satversmība, tādēļ pieteikumā ietvertais prasījums ir piekritīgs Satversmes tiesai.

5. Atbilstoši Satversmes tiesas likuma 17. panta pirmās daļas 11. punktam persona pieteikumu Satversmes tiesā var iesniegt tikai Satversmē noteikto pamattiesību aizskāruma gadījumā. Pieteikuma iesniedzējs ir tiesīgs iesniegt pieteikumu, ievērojot konstitucionālajai sūdzībai Satversmes tiesas likuma 18. un 19.² pantā noteiktās prasības.

6. Atbilstoši Satversmes tiesas likuma 19.² panta pirmajai daļai konstitucionālo sūdzību Satversmes tiesai var iesniegt ikviena persona, kura uzskata, ka tai Satversmē noteiktās pamattiesības aizskar tiesību norma, kas neatbilst augstāka juridiska spēka tiesību normai. Savukārt Satversmes tiesas likuma 19.² panta sestās daļas 1. punkts kopsakarā ar 18. panta pirmās daļas 4. punktu prasa pieteikumā pamatot, ka tieši apstrīdētās normas neatbilstība augstāka juridiska spēka tiesību normai izraisa pieteikuma iesniedzējam Satversmē noteikto pamattiesību aizskārums. Personas pamattiesību aizskārums Satversmes tiesas likuma izpratnē ir konstatējams, ja: pirmkārt, Satversmē ir

ietvertas konkrētas pamattiesības; otrkārt, tieši apstrīdētā norma aizskar personai Satversmē ietvertās pamattiesības (*sk. Satversmes tiesas 2020. gada 30. decembra lēmuma par tiesvedības izbeigšanu lietā Nr. 2020-08-01 11. punktu*).

6.1. Ar likumīgā spēkā stājušos tiesas spriedumu civillietā apmierināta Pieteikuma iesniedzēja prasība par parāda piedziņu pret parādnieka mantinieci – pārdzīvojušo laulāto –, kura pieņēmusi mantojumu ar inventāra tiesību (turpmāk – pirmā civillietā). Tiesvedības ietvaros no mantas daļas, pret kuru vērsta prasība par parāda piedziņu, izdalīta pārdzīvojušās laulātās mantas daļa. Citā civillietā Pieteikuma iesniedzējs cēla prasību citstarp pret pārdzīvojušo laulāto par darījumu, kuri slēgti nolūkā izvairīties no pirmajā civillietā piespriedtā parāda piedziņas, atzīšanu par spēkā neesošiem (turpmāk – otrā civillietā). Pirmās instances tiesa un apelācijas instances tiesa Pieteikuma iesniedzēja prasību pilnībā apmierināja. Savukārt, izskatot lietu kasācijas instancē, Senāts, pamatojoties arī uz apstrīdēto normu, grozīja apelācijas instances tiesas spriedumu daļā par prasības apmēru. Senāta spriedumā noteikta pārdzīvojušās laulātās mantoto nekustamo īpašumu daļa, uz kuru Pieteikuma iesniedzējam ir tiesības vērst piedziņu, izpildot spriedumu pirmajā civillietā.

Pieteikuma iesniedzējs norāda, ka, pamatojoties uz apstrīdēto normu, esot samazināts ar spēkā stājušos tiesas spriedumu pirmajā civillietā noteiktais prasības apmērs, uz kuru Pieteikuma iesniedzējam esot tiesības vērst piedziņu. Taču jautājums par prasības apmēru nedz pirmās, nedz apelācijas instances tiesā neesot izskatīts, un Pieteikuma iesniedzējam neesot nodrošinātas tiesības par to izteikties. Tādējādi, pēc Pieteikuma iesniedzēja ieskata, apstrīdētā norma, kas piešķir kasācijas instances tiesai tiesības grozīt prasības apmēru, ļauj tai vienīgo reizi tiesvedības ietvaros izskatīt tādu tiesību jautājumu, kas iepriekš nav izskatīts un par ko pusēm nav bijusi iespēja tikt pilnvērtīgi uzklautām. Tādēļ ar apstrīdēto normu esot aizskartas viņam Satversmes 92. panta pirmajā teikumā ietvertās tiesības uz pieeju pilnīgas jurisdikcijas tiesai, tiesības tikt uzklautam, tostarp pārkāpts pušu līdzvērtīgu iespēju princips, kā arī tiesības uz tiesas nolēmuma efektīvu izpildi.

6.2. Atbilstoši apstrīdētajai normai procesuālās ekonomijas nolūkā Senāts ir tiesīgs grozīt pārsūdzēto spriedumu tikai izņēmuma gadījumos, ja tiesa kļūdaini piemērojusi materiālo tiesību normas un tā rezultātā nepareizi noteikusi prasības apmēru un lietā nav strīda par konstatētajiem faktiskajiem apstākļiem (*sal. sk. Laviņš A. 474. pants. Kasācijas instances tiesas tiesības. Grām.: Torgāns K., Laviņš A. (zin. red.) Civilprocesa likuma komentāri. II daļa (29.–60.¹ nodaļa). Otrais papildinātais izdevums. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2021, 1162.–1165. lpp.*).

Pieteikuma iesniedzējs norāda, ka kasācijas instance nav pilnīgas jurisdikcijas tiesa, bet apstrīdētā norma ļauj tai izskatīt tādu tiesību jautājumu, kas tiesvedības gaitā nav izskatīts un par ko pusēm nav bijusi iespēja tikt uzklautām pārkāpjot arī pušu līdzvērtīgu iespēju principu. Tomēr no pieteikumam pievienotajiem dokumentiem izriet, ka gan pirmās instances tiesa, gan apelācijas instances tiesa otrajā civillietā vērtēja pārdzīvojušās laulātās saņemtā mantojuma aktīvu apmēru, no kura ir atkarīgs prasības apmērs un tā nekustamo īpašumu daļa, uz kuru Pieteikuma iesniedzējam būtu tiesības vērst piedziņu. Gan pārdzīvojušī laulātā apelācijas sūdzībā un kasācijas sūdzībā, gan Pieteikuma iesniedzējs paskaidrojumos par šīm sūdzībām ir norādījis apsvērumus par to, kādā apmērā pārdzīvojušī laulātā ir mantojusi nekustamos īpašumus un saistības pret Pieteikuma iesniedzēju. Senāta spriedumā secināts, ka apelācijas instances tiesa pareizi konstatējusi lietas faktiskos apstākļus. Tam pieteikumā piekrīt arī pats Pieteikuma iesniedzējs. Senāta spriedumā secināts, ka apelācijas instances tiesa nepareizi piemēroja materiālo tiesību normas, proti, Civillikuma 100. panta pirmo daļu un 711. pantu un tādējādi nepareizi noteica to mantas daļu, ar kuru pārdzīvojušī laulātā atbild par mantojuma atstājēja saistībām pret Pieteikuma iesniedzēju. Proti, to mantas daļu, kura jau sākotnēji ir piederējusi pašai pārdzīvojušajai laulātajai kā viņas daļa laulāto kopīgajā mantā un kura ar likumīgā spēkā stājušos spriedumu pirmajā civillietā tikusi nodalīta no laulāto kopīgās mantas, apelācijas instances tiesa nebija nošķīrusi no tās mantas daļas, kuru pārdzīvojušī laulātā mantojusi no mirušā parādnieka. Tādēļ Senāts, ievērojot

procesuālās ekonomijas principu un pamatojoties uz apstrīdēto normu, grozīja apelācijas instances tiesas spriedumu daļā par prasības apmēru.

No minētā izriet, ka pēc būtības strīdus tiesību jautājums par prasības apmēru pirmo reizi nav vērtēts kasācijas instancē. To ir vērtējusi pirmās instances un apelācijas instances tiesa, kurām ir pilnīga jurisdikcija, un lietas dalībnieki par strīdus tiesību jautājumu ir uzklaušīti. Lai arī pieteikumā norādīts, ka ne pirmās instances, ne apelācijas instances tiesā nepastāvēja strīds par prasības apmēru, tomēr no Civillikuma 100. panta pirmās daļas un 711. panta pareizas piemērošanas konkrētajā gadījumā ir bijis tieši atkarīgs prasības apmērs.

Nemot vērā minēto, no pieteikuma un tam pievienotajiem dokumentiem nav gūstams apstiprinājums tam, ka apstrīdētā norma konkrētajā situācijā Pieteikuma iesniedzējam būtu piemērota tādējādi, ka viņam kopumā tiesvedības procesā būtu liegta pieeja pilnīgas jurisdikcijas tiesai, netiktu nodrošinātas tiesības tikt uzklaušītam un pārkāpts pušu līdzvērtīgu iespēju princips. Tādējādi pieteikumā nav pamatots tas, ka tieši apstrīdētā norma radījusi Pieteikuma iesniedzējam Satversmes 92. panta pirmajā teikumā ietverto pamattiesību aizskārumu.

Savukārt savu tiesību uz tiesas nolēmuma efektīvu izpildi aizskārumu Pieteikuma iesniedzējs saista ar to, ka ar Senāta spriedumu tika samazināts prasības apmērs un noteikta mazāka nekustamo īpašumu daļa, uz kuru Pieteikuma iesniedzējam ir tiesības vērst piedziņu, izpildot spriedumu pirmajā civillietā. Tomēr šie apsvērumi pēc būtības attiecas uz tiesas rīcību, piemērojot tiesību normas civillietā. Satversmes tiesa nepārvērtē tiesību normu interpretācijas un piemērošanas jautājumus (*sk., piemēram, Satversmes tiesas 2017. gada 17. novembra lēmuma par tiesvedības izbeigšanu lietā Nr. 2017-01-01 11. punktu*). Turklāt ar spriedumu pirmajā civillietā nospriests piedzīt no pārdzīvojušās laulātās par labu Pieteikuma iesniedzējam parāda daļu atbilstoši viņas iegūtajai daļai mirušā parādnieka mantojumā, piedziņu aprobežojot ar mantoto atbilstoši inventāra sarakstam. Senāts otrajā civillietā, spriedumā nosakot, ka Pieteikuma iesniedzējam ir tiesības vērst piedziņu tikai uz pārdzīvojušās laulātās mantoto daļu, nav noteicis mazāku īpašuma daļu, uz kuru Pieteikuma iesniedzējam ir tiesības vērst piedziņu, salīdzinājumā ar spriedumā pirmajā

civillietā nospriesto. Tādējādi pieteikumā nav pamatots, kādā veidā tieši apstrīdētā norma rada Pieteikuma iesniedzējam tiesību uz tiesas nolēmuma efektīvu izpildi aizskārumu.

Līdz ar to pieteikums neatbilst Satversmes tiesas likuma 18. panta pirmās daļas 4. punkta, 19.² panta pirmās daļas un sestās daļas 1. punkta prasībām.

7. Pieteikuma iesniedzējs lūdzis noteikt ierobežotu pieejamību pieteikumā un tā pielikumos ietvertajai informācijai par Pieteikuma iesniedzēja identitāti.

Saskaņā ar likuma “Par tiesu varu” 28.³ pantu pieteikums, pēc kura izskatīšanas pieņemts lēmums par atteikšanos ierosināt lietu, un tā pielikumi ir ierobežotas pieejamības informācija. Lēmums par atteikšanos ierosināt lietu var tikt publicēts Satversmes tiesas mājaslapā, aizklājot fizisku personu identificējošu informāciju. Tādējādi konkrētajā gadījumā nav nepieciešams papildus noteikt ierobežotu pieejamību Pieteikuma iesniedzēju identificējošajai informācijai.

Līdz ar to šā lēmuma 1.2. apakšpunktā norādītais lūgums ir atstājams bez izskatīšanas.

Ņemot vērā konstatēto un pamatojoties uz Satversmes tiesas likuma 20. panta piektās daļas 3. punktu, Satversmes tiesas 1. kolēģija

nolēma:

1. Atteikties ierosināt lietu pēc [..] pieteikuma (pieteikums Nr. 107/2024).
2. Atstāt bez izskatīšanas šā lēmuma 1.2. apakšpunktā norādīto lūgumu.

Lēmums nav pārsūdzams.

Kolēģijas priekšsēdētāja

Irēna Kucina